

Wyzwania wobec osób transpłciowych

Zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć (...) lub orientację seksualną.
Karta praw podstawowych UE (art. 21)

Płeć, która zostaje nam oficjalnie przypisana z chwilą narodzin (męska lub żeńska) jest oparta na cechach fizycznych. Może ona jednak nie być zgodna z naszą tożsamością płciową – jest to sposób, w jaki czujemy naszą płeć i w jaki o niej myślimy. Osoba transpłciowa to ktoś, kto ma inną tożsamość płciową lub manifestuje ją inaczej od tożsamości płciowej, którą jej przypisano z chwilą narodzin.

Osoba transpłciowa może zdecydować się na manifestowanie tożsamości płciowej w różny sposób. By dokonać bardziej trwałych fizycznych zmian można skorzystać z operacji i leczenia hormonalnego. Może to zabrać kilka lat i nie zawsze wiąże się z pełną zmianą płci. Tożsamość płciowa może być również manifestowana za pomocą ubrań i kosmetyków (wtedy takie osoby określa się mianem „crossdresserów” lub „transwestytów”).

Należy zauważyć, że osoby transpłciowe doświadczają transfobii i dyskryminacji z powodu tożsamości płciowej, a nie koniecznie z powodu orientacji seksualnej. Osoby transpłciowe mogą być heteroseksualne, homoseksualne lub biseksualne.

Ochrona przed dyskryminacją

Osoby transpłciowe doświadczają dyskryminacji, często w większym stopniu niż lesbijki, geje i osoby biseksualne, szczególnie w obszarze zatrudnienia. Osoby transpłciowe, które mówią otwarcie o swojej tożsamości płciowej w miejscu pracy częściej spotykają się z zastraszaniem ze strony współpracowników i mogą być zmuszone do zmiany pracy.

Unijne prawo antydyskryminacyjne zakazuje dyskryminacji z powodu płci w miejscu pracy. Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich uznał, że osoba transpłciowa, która doświadczyła dyskryminacji, może być chroniona zakazem dyskryminacji z powodu płci, jeśli przeszła lub przechodzi całkowitą zmianę płci. Pozostaje jednak niejasne, czy inne osoby transpłciowe (które nie przeszły lub nie są w trakcie przechodzenia operacji) są chronione.

Państwa członkowskie przyjmują różne podejścia:

W 12 państwach członkowskich (w Belgii, Danii, Francji, Irlandii, we Włoszech, na Łotwie, w Holandii, Austrii, Polsce, Słowacji, Finlandii i Wielkiej Brytanii) zjawisko to traktuje się jako formę dyskryminacji ze względu na płeć. Natomiast osoby transpłciowe nie są zazwyczaj chronione w sposób wyraźny jako kategoria osób. Zamiast tego w praktyce sądy krajowe włączają je w ramy dyskryminacji z powodu płci.

W 11 państwach członkowskich UE (Bułgaria, Cypr, Czechy, Estonia, Grecja, Litwa, Luksemburg, Malta, Portugalia, Rumunia, Słowenia) dyskryminacja osób transpłciowych nie jest postrzegana ani jako dyskryminacja z powodu płci, ani jako dyskryminacja z powodu orientacji seksualnej. Brak pewności, czy osoby transpłciowe są chronione w jakikolwiek sposób przed dyskryminacją.

W 2 państwach członkowskich (Niemcy, Hiszpania) dyskryminacja ta jest traktowana jako dyskryminacja z powodu orientacji seksualnej.

W 2 państwach członkowskich istnieje odrębne podłoże dyskryminacji. Na Węgrzech jest to „tożsamość płciowa”, w Szwecji jest to „tożsamość transpłciowa lub jej manifestacja”.

Prawo do zmiany płci i uznanie prawne

Druga kwestia dotycząca osób transseksualnych (które dokonały zmiany płci) odnosi się do ich prawa do zmiany płci i oficjalnego uznania takiej zmiany. Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł, że władze:

- muszą zezwolić jednostkom na przejście operacji zmiany płci;
- muszą prawnie uznać zmienioną płeć i prawo do zawarcia małżeństwa z osobą płci przeciwnej.

Pozostają jednak inne problemy:

- Większość państw członkowskich narzuca ścisłe warunki operacji, które mogą obejmować pomoc psychologa i uprzednie zezwolenie. W Czechach na przykład operacje wymagają zgody pięcioosobowej komisji, w tym dwóch lekarzy i prawnika.
- Cztery państwa członkowskie (Irlandia, Luksemburg, Łotwa i Malta) nadal nie uznają prawnie zmienionej płci ani prawa do zawarcia małżeństwa.
- Dziewięć państw członkowskich narzuca rygorystyczne warunki osobie chcącej zmienić imię, wymagając w szczególności dowodu medycznego.
- Ponad 80% ankietowanych osób transpłciowych w całej UE odmówiono środków państwowych na operację lub leczenie hormonalne, a ponad połowa wskazała, że sama sfinansowała swoje leczenie.
- Wielu przedstawicieli opieki zdrowotnej nie chce zapewniać takiego leczenia lub nie posiada do niego odpowiedniej wiedzy.

PRAWO DO RÓWNEJ OCHRONY

Unijne prawo antydyskryminacyjne powinno wyraźnie zakazywać dyskryminacji z powodu tożsamości płciowej. Zakaz ten powinien chronić wszystkich tych, którzy manifestują tożsamość płciową inną niż przypisana im z chwilą narodzin, jak crossdresserzy i transwestyci, a nie tylko tych, którzy przeszli lub przechodzą operację.

Niniejsza ulotka jest oparta na dwóch sprawozdaniach: *Homofobia i dyskryminacja z powodu orientacji seksualnej i tożsamości płciowej w państwach członkowskich – UE Część I Analiza prawna* opublikowanym przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) w czerwcu 2008 r. i *Homofobia i dyskryminacja z powodu orientacji seksualnej i tożsamości płciowej w państwach członkowskich UE – Część II Sytuacja społeczna* opublikowanym w marcu 2009 r.

Pełna wersja sprawozdania jest dostępna pod adresem: <http://fra.europa.eu>

Wszystkie publikacje Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej można zamówić bezpłatnie na stronie internetowej.

W przypadku pytań dotyczących niniejszego tłumaczenia należy zwrócić się do wersji angielskiej, która jest autentyczną i oficjalną wersją dokumentu.